

זכרון עולם
האשה
החשובה ודפד
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

מאורות
הדף היומי
עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

זכרון עולם
איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר'
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

בית המדרש דחסידי סוכטשוב

כולל "סנה משה"

ע"ש הר"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל

בית מדרש

למגידי שיעור "דף היומי"

חולמ סוכר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

גליון מס' 1368

מסכת עבודה זרה נ"ג-נ"ט ♦ טהרות א', ח' - ב', א'

בס"ד, ט"ז אב תשפ"ה

השבוע בגליון

- ♦ יין נסך - שורשי תקנת יין נסך וטעמיה
- ♦ ההבדל בין הנוצרים למוסלמים והשלכותיו לעניין יין נסך
- ♦ גוי חולה לב וחולה סכרת שביקש להתיייר
- ♦ גיור ללא ברית מילה

השכרת נכס לעוברי עביר

- ♦ ההבדל בין ברכת "אשר יצר" לברכת "רפאנו"
- ♦ שתי הנהגות רפואה בעולם
- ♦ ברכת "אשר יצר" - לבריאים, ברכת "רפאנו" - לחולים
- ♦ האם מותר ליהודי לשחוט עבור מוסלמי קרוב ביום חג?

ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם
להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

ימין שמאל

כאשר הגיעו העניינים לידי כך שהוא נאלץ להלך בפוזמקאות לרגליו, הבין ר' יושע כי תמו כל הקיצין. זה לו ששה עשרים שהוא מהלך ברגליו על פני חלד. אמרו עליו, על ר' יושע, כי מה שהספיק בחמש שנים היו אחרים מספיקים בעשר שנים. זריותו הפכה לשם דבר. איש לא זלזל בפסקותיו, ואדם לא היה לפקפק בחריפותו, אך כאשר היו שחים על אודות זריותו של ר' יושע היו מתכוונים לרגליו. הללו ארוכות היו ומהירות כצב, והיה ר' יושע מהלך עליהן לכל מקום שליבו חפץ בחיפזון מרשים. גם כאשר היה פוסק מהילוכו, לא נתן להן מנוחה. לעולם לא עמד על שתייהן גם יחד, אלא קיפץ מאחת לרעותה וניהל עולם ומלואו.

אמת ניתנת להאמר, כי לא היה מכיר להן טובה על פעולותיהן למענו, אלמלא החל חש כי הן מזדקנות בקצב מהיר בהרבה ממנו. הוא מעולם לא העלה על דעתו כי יבואו ימים שבהם יביט על רגליו כאילו היו ישות נפרדת ממנו. היה עליו לטפל בהן, להוליך אותן, להרים אותן, ובקיצור, הוא חש כמי שהוטל עליו לפתע בתאום לטפל בשני דודים ישישים באים-בימים ולמלא את כל משאלותיהם.

הוא התקשה להסביר מה אירע לרגליו, אך הוא סירב בכל תוקף לקבל חוות דעת של מומחים לענייני רגליים, מפרקים, הליכה ועוד כהנה וכהנה. הכל היה בסדר, היה גונח בשעה שדרך בזהירות על עקביו. את מקל הסבא שנרכש עבורו על ידי חבריו

דף נה/א רעים בשליחותן ונאמנים בשבועתן

ההבדל בין ברכת "אשר יצר" לברכת "רפאנו"

הורו הפוסקים, כי אדם שנפנה לנקביו באמצע התפילה, יברך את ברכת "אשר יצר" לאחר שסיים את תפילתו ("דרך החיים", ונפסק ב"משנה ברורה" סי' ס"ו ס"ק כ"ג). אולם, הגאון רבי ירוחם הלוי זצ"ל מערער בספרו "בני לוי" (סי' ה) על הלכה זו, שכן, אדם זה כבר התפלל תפילת העמידה ובה תפילת "רפאנו", וממילא כבר יצא ידי חובת ברכת "אשר יצר". פסיקתו זו, מבוססת על ההנחה כי עניין אחד להן, לברכת "אשר יצר" ולברכת "רפאנו".

שתי הנהגות רפואה בעולם: אולם, הגאון רבי חיים ברלין זצ"ל (שו"ת "נשמת חיים" סי' י) מוכיח, כי ברכת "רפאנו" וברכת "אשר יצר" אינן זהות כלל. לדבריו, שתי הנהגות יש בעולם. האחת, מובאת בסוגייתנו המבארת, כי התורה מכנה את המחלות (דברים כח/נט) "חולים רעים ונאמנים", משום שהקב"ה קובע להן זמן מתי יכנסו אל האדם ומתי יצאו ממנו, והמחלות עומדות בזמנים אלו בנאמנות מוחלטת. ההנהגה הנוספת היא לאותם הזוכים להנהגה ניסית למעלה מדרך הטבע, הלא היא ההבטחה האלוקית לעם ישראל (שמות טו/כו): "אם שמוע תשמע לקול ה' אלקיך... **כי אני ה' רפאך**". כלומר, כאשר האדם הולך בדרך התורה, אזי הקב"ה בכבודו ובעצמו הוא רופא, ובכוחו לרפאות את החולה קודם הזמן שהשביע את המחלות לצאת הימנו (עיין תוס' ר"ה טז/א ד"ה "כמאן" שממנו הוכיח כן). זוהי, איפוא, מסיים הגר"ח ברלין זצ"ל, כוונת הברכה "כי א-ל מלך רופא נאמן ורחמן אתה", היינו, "מלך רופא נאמן" - נאמן בזמן השבעת המחלות, ו"רחמן" - אף קודם זמן צאתן מן האדם, לפי השבעתן.

לכל אחת מהנהגות אלו נתקנה ברכה בפני עצמה. על חסד ה' עם בראיו בהנהגת העולם כולו על פי הטבע, נתקנה ברכת "אשר יצר", בה אנו חותמים "רופא כל בשר". ואילו את ברכת "רפאנו" אנו חותמים "רופא חולי עמו ישראל", כלומר, ברכה זו מתייחסת להנהגת הקב"ה עם בני ישראל, שהיא שונה לחלוטין מהנהגתו עם יתר יצורי אנוש, ולפיכך, אין ברכת "אשר יצר" וברכת "רפאנו" זהות בתוכן.

ברכת "אשר יצר" - לבריאים, ברכת "רפאנו" - לחולים: הגאון רבי אליעזר יהודה ולדנברג זצ"ל (שו"ת "ציץ אליעזר" חלק י"א סי' ד), מחזק בהרבה את ההבדל בין ברכת "אשר יצר" לברכת "רפאנו". לדבריו, ברכת "אשר יצר", כלל אינה עוסקת באנשים חולים, כי אם בחכמת הבריאה,

זעילוי נשמת

הר"ר **אהרן סלומון** ז"ל

ב"ר זאב ז"ל

נלב"ע י"ז באב תשמ"ח

תנצב"ה

הונצח ע"י בנו ידידו

הר"ר **זאב סלומון** ומשפחתו שיחי - בני ברק

זעילוי נשמת

הר"ר **מנחם ספרברג** ז"ל

ב"ר מרדכי שמעון ז"ל

יליד ירושלים, מייסד יקבי אפרת

נלב"ע כ"א מנחם אב תשס"ח

תנצב"ה

הונצח ע"י בני משפחתו שיחי

זעילוי נשמת

הר"ר **מרדכי צבי** ז"ל

ב"ר שלמה זלמן ז"ל

נלב"ע י"ח אב תשל"ב

תנצב"ה

הונצח ע"י בני משפחתו שיחי

נר ה' נשמת אדם

לעילוי נשמת

הר"ר **נחמיה מנדלבאום** ז"ל ב"ר חיים ז"ל נלב"ע כ"א באב תשנ"ח

וזוג מרת **סבינה** ע"ה ב"ר סלומון ז"ל נלב"ע י"ח באב תנצב"ה

הונצחו ע"י בנם ידידו הר"ר **שלמה מנדלבאום** ומשפ' שיחי - ת"א

כפי שנאמר בתחילת ברכה זו, "אשר יצר את האדם בחכמה", הכוללת את בריאותם התקינה של כלל בני האדם, שלא היתה אפשרית לולא "רופא כל בשר". אולם, ברכת "רפאנו" עוסקת באנשים שלקו במחלה, כפי שאנו אומרים בתחילת הברכה "רפאנו ה' ונרפא". אף חתימת ברכות אלו, הוא מוסיף, מלמדת על השוני ביניהן, שהנה, את ברכת "אשר יצר" אנו חותמים "רופא כל בשר", ואילו את ברכת "רפאנו" אנו חותמים "רופא חולי עמו ישראל". כלומר, ברכת "אשר יצר" עוסקת בכל יושבי תבל, וברכת "רפאנו" עוסקת בחולים בלבד.

דף נה/ב שאסור לסייע ידי עוברי עבירה

האם מותר ליהודי לשחוט עבור מוסלמי קרבן ביום חג?

אנו מכירים היטב את ציווי התורה (ויקרא יט/ד) "ולפני עור לא תתן מכשל". מלבד איסור זה, קיים איסור מדברנן המכונה "מסייע", ולפיו, אין לסייע ליהודי לעבור על איסור, גם אם הלה יכול לעבור על איסור זה ללא הסיוע (עיין תוס' ור"ן שבת ג/א). טעם איסור זה הוא משום שכל אדם מצווה להפריש את חבריו מאיסורים, וכל שכן שעליו להמנע מלסייעו לעבור עליהם (ר"ן לעיל ו/ב, רא"ש שבת שם). משום כך, נפסק להלכה, כי אסור לאדם למכור דברים אסורים, אף אם הם ניתנים להשגה במקום אחר [כלומר, אם ניתן לקנות אותם אצל יהודי אחר, אין הם נחשבים כניתנים להשגה כלל, שהרי לשני היהודים המוכרים אסור לתת לו חפץ זה ומי מהם שיעשה כן יעבור על איסור מן התורה של "ולפני עור". אולם, אף אם הלה יכול להשיג חפץ אסור זה אצל מי שאינו יהודי, אסור חז"ל לסייע לעוברי עבירה ("משנה למלך" הל' מלוה ולווה פ"ד הל' ב') [לגבי איסור מסייע בעכו"ם, עיין "שולחן ערוך" יו"ד סי' קנ"א סעי' א' ברמ"א ובנו"כ שם, ועיין ברש"י ד"ה "וישראל"].

מטעם איסור "מסייע", כאשר הרשב"ץ (שו"ת תשב"ץ ח"ג סי' קל"ג) נשאל, אם יהודי רשאי לשחוט את קרבן החג הנהוג אצל המוסלמים, עבור מוסלמי, הוא שלל זאת, תוך שנימק כי מספר איסורים כרוכים בכך, ואחד מהם הוא, שבשחיטה זו הוא מסייע לעוברי עבירה, שהרי המוסלמי שקבע חג מסוים כחלק מדתו, הוסיף בכך מצווה על שבע מצוות בני נח, ואסור לבן נח להוסיף מצווה על המצוות שנצטוו בהן (רמב"ם הל' מלכים פ"י הל' ט) ואין לסייע בידם לעשות זאת.

השכרת נכס לעוברי עבירה: שאלה חמורה ביותר עלתה על שולחן הפוסקים והיא, אם מותר להשכיר נכס, כגון חנות או דירה, ליהודי שאינו שומר תורה ומצוות, כאשר ברור, כי הלה יחלל בה את השבת. המהרש"ם (שו"ת ח"ב סי' קפ"ב) אשר נשאל אודות השכרת חנות לספר יהודי שעשה שבתו חול, מצא מספר צדדים להתיר השכרה זו, בין היתר, מאחר שאיסור הסיוע אינו אלא בשעת האיסור ולא קודם לכן, ומאחר שבעת השכרת הדירה, ביום חול, השוכר לא עובר בה עבירה, המשכיר אינו נחשב "מסייע" (שו"ת "כתב סופר" יו"ד סי' פ"ג), וכן מאחר שמעשה העבירה של הספר אינו בגוף הבית כי אם בחללו. יש לציין, כי היתר זה, האחרון, אינו תקף בימינו, כאשר חילול השבת נעשה בגוף הבית על ידי השימוש בחשמל.

עם זאת, כתבו הפוסקים ("ערוגות הבושם" או"ח סי' נ"ד ו"נחלת אליהו" סי' ל"א), כי אם הדירה העומדת להשכרה, מצוייה בשכנותו, אין להשכירה "לשכן רע". ואילו בעל ה"ציץ אליעזר" (שו"ת חלק י"ג סי' ל"ט) מייעץ להתנות בחוזה השכירות, שלא יחללו שבת בנכס, ובכך לפחות להמעיט את חילול שבת קדשנו. נציין גם את דברי בעל ה"משנת רבי אהרן" (ח"א סי' ג') הכותב: "אבל בודאי ראוי לכל מי שיש בו יראת שמים לחוש לכבוד השי"ת ולכבוד השבת, ולא להיות חס ושלום מסייע כל דהוא בחילול שבת, גם שלא להכניס התועבה של חילול שבת לתוך ביתו ורשותו, ובהמניעה מלהשכיר יש קידוש שם שמים".

דף נז/א תינוק בן יומו הוא עושה יין נסך

יין נסך - שורשי תקנת יין נסך וטעמיה

בדרך כלל, איננו נוהגים לצטט סעיף שלם מן ה"שולחן ערוך", אך הפעם נצטט את מרבית סעיף א' מסימן קכ"ג בחלק "יורה דעה", משום שבסעיף זה טמונים גדריו וטעמיו של איסור יין נסך. ראוי לקרוא סעיף זה, תוך שימת לב ללשונו המשתנה חליפות, כלהלן: "סתם יינם של עממים עובדי כוכבים, אסור בהנאה, והוא הדין למגעם בין שלנו. הג"ה, משום גזירת יין שנתנסך לאלילים. ובזמן הזה, שאינו שכיח שהאומות מנסכים לעבודת כוכבים, יש אומרים דמגע עובד כוכבים ביין שלנו **אוסר בהנאה**, רק בשתייה... ולכן **מותר לגבות בחובו** מן העובדי כוכבים סתם יינם... אבל **לכתחלה אסור** לקנותו ולמכרו כדי להשתכר בו... **ויש מקילין** גם בזה, **וטוב להחמיר**... המותר ליהנות מיין נסך, או אסור? ובכן, עלינו לברר, יין נסך זה שבו עוסקת סוגייתנו מהו, ומדוע הוא אסור.

יין שניסכוהו לעבודה זרה אסור בהנאה מן התורה, והוא הדין כל מאכל או משקה שהוקרבו לעבודה זרה. חז"ל הוסיפו ותקנו, כי "סתם יינם", היינו, כל יינותיהם של הנכרים אסורים בשתייה

לעבודה כהשתתפות סמלית במצבך, הוא השליך לבידעם בחמת זעם, תוך שהוא חוזר ושונה לסובבים אותו, "הלוך ילך ובכה - אבל הלוך ילך". ימי הקיץ חלפו עברו להם ביעף, ור' יושע מצא את עצמו מחפה את רגליו הדואבות ביריעות צמר כדי להגן עליהן מפני הקור ההונגרי, ובלבד שלא ייאלץ לדחוס את כפות רגליו למנעליו המגושמים. במשך תקופה לא קצרה היה ר' יושע מהלך בפוזמקאותיו האוויריות, כשהררי בדים מלופפים סביב עצמותיו המזדקנות.

משפט חד וקצר מרעיתו, שיגר אותו היישר לוינא, אל האורטופד הנודע בעולם. ר' יושע לוה על ידי בנו ועל ידי חתנו, הוא נתמך בהם בכל כובד משקל, ובעודו מתאמץ לפסוע בתחנת הרכבת של וינא לא היה באפשרותו להבחין במבטים התמהים של הוינאים המגוחכים למראה ההלך בעל הרגליים הארוכות המסתיימות בתוך גלילי צמר, הנשען בכל כוחו על שני עבדקנים הסרים למשמעתו.

דוקטור, פתח ר' יושע בלא שהיות, באתי עד לכאן כדי שתעשה את כל מה שצריך. קילף הדוקטור את הררי הבדים, הסיר את התחבושות, גזר את האיספלטיות, והחל בודק במכשיריו את הרגליים המזדקנות "אורך בסדר, רוחב בסדר", גובה בסדר, הרופא אימץ לעצמו מנהג, לדבר תוך כדי הבדיקה כדי להרגיע את הפצינט. "עצמות בסדר, שרירים בסדר, גידים בסדר".

- **דוקטור,** לא התאפק ר' יושע, "הכל בסדר, אז מה לא בסדר?"

- **את** זה נדע בבדיקות הבאות. לך תנחו ותשוב בשבוע הבא".

שבוע ארוך גדוש חששות חלף על ר' יושע, עד אותו רגע שבו הרופא הדגול הסיר את משקפיו מעל חוטמו, נעץ את מבטו הידעני בעיניו החוששות של ר' יושע וקבע, "אדון יושע, אתה זקוק לנעליים אורטופדיות".

- **זה** הכל? שאל ר' יושע באנחת רוחה שנשמעה עד חדר ההמתנה.

- **זה** הכל, השיב הרופא ביבשות. במשך שנים ארוכות סיגלת לעצמך הליכה בלתי נכונה, עצמות הרגליים שלך ספגו את הכל בדומיה, אך לבסוף הגעת למצב שבו הן אינן מסוגלות להמשיך ולישא אותך על גביהן בצורה כזו. אנחנו נבנה עבורך נעליים אורטופדיות מיוחדות, נעביר את נקודות הכובד ממקומות התורפה אל החלקים הבריאים שבכפות רגלך, ואתה, אדון יושע, תשוב להלך כאחד האדם.

השכם בבורק התייצב ר' יושע למדידת רגליו. נעליים אורטופדיות, ועוד לרגליו של ר' יושע, אינן דבר של מה בכך. כשהלה נסוכה על פניו הסכין ר' יושע לכל אשר הצטוו לו על ידי הצוות הרפואי שבפיקודו של הדוקטור. הטילו את רגליו בקערות שונות, השוה אותן בחומרים בעלי ריחות מזוירים, הרכיבו כפכפי עץ על כפות רגליו, מתחו גומיות סביב קרסוליו, ולבסוף יצקו גבס סביב כפות רגליו, כמו היה יסוד לבניין, והוא נאלץ לשבת בדומיה, ללא תזוזה, עד שהגבס התייבש.

אומן מיוחד בנה את הנעליים שלב אחרי שלב. הוא השחיל חוטי ברזל דקים לתוך עורות עבים, כשהוא מסביר לר' יושע, כי העור של החלק הקדמי של הנעליים רך במיוחד כדי להעניק גמישות לאצבעותיו של ר' יושע, ואילו העור התומך מן הצדדים, נוקשה אך סופג חבטות. ר' יושע התאמץ אך לא הצליח להבין איך זה יתכן, אך הוא הניח לבעל המלאכה ללהג, כל עוד אינו מטרידו יתר על המידה.

ר' יושע מדד את הנעליים בכל שלבי בנייתן. תחילה קשרו לרגליו את הסוליות בלבד, אחר כך להיפך, הניחו עליהן את העור עם השרוכים ללא הסוליות. תהליך מדידת העקבים היה מייגע ביותר, ר' יושע נאלץ להלך בתוך גיגית מים, כדי לרכך את הרגליים, הסביר לו המומחה, כשהוא גורר מתחתיו קוביות עץ בלתי מהוקצעות. ר' יושע צלח גם את המכשול הזה, עיקר ייצא מכאן ומבוקשו ברגליו. **כעבור** חודשיים היה ר' יושע נרגש עד עמקי נשמתו. זה הרגע סיים את מדידת הנעליים

ובהנאה, אפילו שלא ניסכום לעבודה זרה, וכמו כן יין של ישראל שנגע בו גוי, נאסר בשתיה ובהנאה. הראשונים מבארים (רא"ש ורשב"א), כי תחילה גזרו חכמים איסור **שתיה** על יין של נכרי ועל יין שנגע בו נכרי, כדי למנוע שתיית יין על ידי יהודים ונכרים יחדיו, בשל התוצאות ההרסניות העוללות להתגולל על עמנו בעטיה של שתיה מעורבת זו. לאחר מכן, נדרשו חז"ל לקבוע, כי "סתם יינם" אסור גם בהנאה, מחשש שמא בני אדם יטעו וישוו בין "סתם יינם" ליין נסך אמיתי, ויאמרו, כי כפי ש"סתם יינם" מותר בהנאה, גם יין נסך מותר בהנאה. לפיכך, השוו חז"ל את דינו של "סתם יינם" ליין נסך, וגם אסרוהו בהנאה.

להתחקות אחר שורשי תקנת יין נסך וטעמיה, חשיבות רבת, משום שהרמב"ם הורה (הל' מאכלות אסורות פרק י"א הל' ז'): "כל עכו"ם שאינו עובד עבודת כוכבים כגון אלו הישמעאלים יינן אסור בשתייה ומוותר בהנייה", וכן פסק בשולחן ערוך (יו"ד סי' קכ"ד סעי' ו'). זאת, משום שהמתעסק עם נכרי עובד עבודה זרה עלול לטעות ולחשוב, שחכמים אסרו יין שבא במגע עם הגוי משום שהגוי ניסכו, ומכאן ועד להשוואת "סתם יינם" ליין נסך, קצרה הדרך. אולם, המתעסק עם נכרי שאינו עובד אלילים כלל, אינו חושב שחז"ל אסרו את יינו משום יין נסך, שהרי לגוי זה אין אלילים לנסך להם, ובוודאי יבין, כי תקנת חז"ל נועדה למנוע עירוב בין ישראל לאומות העולם, ושוב לא יבוא לטעות ביין נסך.

ההבדל בין הנוצרים למוסלמים והשלכותיו לעניין יין נסך: הבנו, איפוא, כי קיים הבדל בין נוצרים, שעובדי אלילים הם, למוסלמים שאינם מאמינים באל זר. עתה, שומה עלינו להעמיק ולבדוק, מה דינם של הנוצרים בני ימינו, אשר אמנם עובדי עבודה זרה הם, אך זה שנים רבות שאינם מנסכים יין לעבודה זרה. האם, מאחר שבפועל אין הם מנסכים יין לעבודה זרה, דינם כמוסלמים האוסרים את היין בשתיה בלבד, מחשש שמא יבואו להתחתן בהם, או שמא, מאחר שסוף סוף עובדי אלילים הם, חלה עליהם תקנת חז"ל שקבעה, כי יינו של עובד כוכבים אסור בשתיה ובהנאה, ללא כל הבדל אם עכו"ם זה מנסך לאלילו אם לאו?

שאלה יסודית זו, הוצבה לפתחם של רבותינו הראשונים ובעלי התוספות (נז/ב ד"ה "לאפוקי) והרא"ש (סי' ז') בקשו להוכיח מסוגייתנו, כי מגע נכרי עובד אלילים שאינו נוהג לנסך יין לעבודה זרה, אינו אוסר את היין בהנאה. שהנה, גמרתנו קובעת שמגע תינוק נכרי בן יומו ביין של יהודי אינו אוסרו בהנאה על ישראל, משום שאין הקטן יודע ב"טיב עבודת כוכבים ומשמשיה". נמצא, לכאורה, כי כל מי שאינו יודע בטיב עבודת כוכבים, אין מגעו אוסר את היין בהנאה על ישראל. אולם, בעלי התוספות מבארים, כי כוונת הגמרא היא, שקטן שנוגע בחפץ, כלל אינו מתכוון ליגע בו, שהרי אין הוא מתכוון למאומה, אלא פועל מתוך אינסטינקטים ולא מתוך מחשבה. לפיכך, דווקא את מגעו של הקטן לא אסרו חכמים, אך אין להקיש מכך לגבי נכרי גדול, הנוגע ביין מתוך מחשבה תחילה. מאחר שבעלי התוספות לא הגיעו לכלל הכרעה ברורה, ויש סברה להתיר יין זה בהנאה לישראל, הם מסיימים: "הואיל ופשט המנהג להתיר, והנח לישראל שיהו שוגגים ואל יהו מזידין". אלא, שה"מרדכי" מסייג היתר זה למקום הפסד דווקא, היינו גבית חוב מנכרי וכדומה, אך לא למסחר לצורך הפקת רווח.

ברבות השנים, משהצטמצמו עד מאד אפשרויות המסחר של היהודים, והשלטונות הגבילום למסחר בנכסי דניידי בלבד, סחרו יהודים רבים ביין נכרים. שאלה זו התעצמה, איפוא, ועלתה על הפרק במלא עוזה: האם יין של נוצרים אסור בהנאה, ולפיכך אין לסחור בו, או שמא מותר הוא בהנאה.

תשובה מוסכמת וברורה לא ניתנה על כך וזהו, איפוא, פשר לשונו רבת הגוונים של הרמ"א בהלכה זו: "ובזמן הזה, שאינו שכיח שהאומות מנסכים לעבודת כוכבים, יש אומרים דמגע עובד כוכבים ביין שלנו אינו אוסר בהנאה, רק בשתייה... ולכן מותר לגבות בחובו מן העובדי כוכבים סתם יינם... אבל לכתחלה אסור לקנותו ולמכרו כדי להשתכר בו... ויש מקילין גם בזה", כלומר, גם לשם רווח מותר לסחור בו, "וטוב להחמיר".

דף נט/א עד שימול ויטבול

גוי חולה לב וחולה סכרת שביקש להתגייר

מבואר בסוגייתנו, כי על מנת להתגייר צריך הנכרי למול ולטבול, ואילו נכרי שטבל ולא מל או שמל ולא טבל, אין גירותו חלה. אולם, נכרי המבקש להתגייר ולא ניתן למולו ואף לא להטיף ממנו דם ברית מפני שמקום מילתו נכרת, רשאי להתגייר על ידי טבילה בלבד ("שולחן ערוך" יו"ד סי' רס"ח סעי' א').

גיור ללא ברית מילה: נידון הלכתי מרתק התפתח בעקבות בקשתו החריגה של גוי חולה לב וסכרת, שבקש מהרב היהודי בעירתו שיגירו, תוך שציין, כי עקב מצבו הבריאותי, הוא מנוע

המושלמות, והצוות הרפואי היה תמים-דעים כי לאחר תקופת הסתגלות קלה, ר' יושע ישכח כי אי פעם הוא סבל מכאובים ברגליו.

הגיע רגע הפרידה. ר' יושע ערם את הסכום הנדרש על שולחנו של הרופא, ובתמורה הונחו הנעליים הנוצצות לצד ערימת השטרות. על השולחן הבוהק הנעליים חסרות הצורה היו נראות גדולות מכפי שהן באמת, אך ר' יושע לא שת את לבו לזאת, מאז ומעולם לא ייחס חשיבות לזוטות, קל וחומר בן בנו של קל וחומר לעת הזאת, שהנעליים ישיבו אותו למסלולו כמימים ימימה.

ר' יושע סירב בעקשנות להפצרות בנו וחתנו לנעול את הנעליים החל מרגע קבלתן. הוא ראה בלבישתן מעין התחלה חדשה, דף חדש בחיים. הוא הגיע אל מקום האכסניה שלו בתוך פוזמקאותיו, כשהוא אוזח בידי את הנעליים, התלבש במיטב מחלצותיו, ואז נעל אותן בהתרגשות כבירה. "זה ילחץ לך בהתחלה", הזהיר אותו הרופא, וזה באמת לחץ. לא היה מאושר ממנו. הוא התכוף במרץ ורכס את השרוכים, "חזק, מהודק, שיתפוס את הרגל", הדגיש בפניו המומחה חזור ושנה. כאב חד ובלתי מוכר החל עולה מבהונותיו. השמחה התפשטה בלבו, עוד מעט קט והכאבים יחלפו.

כשהוא מהדס במנעליו החדשים, יצא ר' יושע את חדרו ובמאמץ לא מבוטל עלה בידו להודות לבעל הפונדק על האכסניה הנאותה שהעניק להם. הוא התעקש להחזיק בעצמו את מזוודתו. זהו, אני אדם בריא, תשכחו ממני אתם יכולים ללכת, הפטיר לעבר בנו וחתנו, אך השניים הבחינו בפניו האדמויות ובזיעה הניגרת ממרומי מצחו, והם ליוו את צעדיו בחשש.

היה זה כה אופייני לר' יושע לסרב לנסוע אל תחנת הרכבת בעגלה. יש לי רגליים, יש לי נעליים, ברוך ה', ואנחנו נלך ברגל. לא באתי לוינא כדי לנסוע על כרכרה. הם יצאו לדרך, ור' יושע התלונן מרה על אבני המרצפות המלאות בבליטות חדות. בנו וחתנו הביטו זה בזה בהשתאות, ולא פצו פה. בלא אומר ומילים, הושיט ר' יושע את ידו לעבר בנו, ונתמך על כתפו כמימים ימימה. מיד לאחר מכן ניגש החתן גם הוא, ותמך בר' יושע מצידו השני. שוב היתה השלישייה מהלכת בצוותא, אלא שהפעם נקש ר' יושע בעקבי העץ-ברזל שלו על הקרקע, ובלבו פעמה תקווה גדולה.

צעדי של ר' יושע הלכו והתקצרו. הכאבים התגברו עם כל פסיעה. הרופא אמר שתהיה תקופת הסתגלות, אבל הוא לא אמר ש... ר' יושע קרס על ספסל קרוב והרים את רגליו על הספסל, אולי הדם זורם למטה, למעלה, מי יודע. לא איש כר' יושע יתייחס. בעל עגלה רחמני עצר באחת משעיטתו, והציע לחבורה האומללה להצטרף אליו חיים אין כסף אל בית הניתבות, אך ר' יושע הזדקק על רגליו בגאון ובגאווה, תודה אבל לא, אדוני, אני מהלך בעזרת רגלי בלבד. בעל העגלה משך בכתפיו בהשתאות והמשיך בדרכו. ר' יושע המשיך ללכת. הכאבים התגברו, מכאובים מסוגים שונים פשו בעצמותיו והשתרגו על כפות רגליו. עתה כבר חש כאילו כרכו חוטי תיל סביב עקביו ובהונותיו שנכתשו עד דק. כאבים חדים בקעו לפתע מקרסולו, כמו התפרצות של הר געש, ושיתקו לרגע את ברכיו. גלים של צמרמורות פקדו את שריריו, וגידיו המיוסרים שידרו פקודות כאב אל מוחו התמה.

המצב היה קשה. קשה מאד. העגלון אשר נדחה קודם לכן על ידי ר' יושע, הוזעק עתה להבהיל אותו היישר אל בית המרפאה של הדוקטור המהולל. הרופא לא הופתע לראותו בשנית. רגע קט הביט בנעליו של ר' יושע ושאל "קראת את כל ההוראות שניתנו לך וביצעת אותן?" ר' יושע הסמיך והשיב, כי כה היה להוט ללבוש אותו עד שדילג על שלב קריאת ההוראות ושנינון. ובכן, המשיך הרופא, הבה נא את החוברת ונקרא בצוותא את הסעיף הראשון.

1. את הנעל עם החריץ העמוק יש לנעול על רגל ימין, ואת הנעל עם החריץ הרחב יש לנעול על רגל שמאל. אתה, אדוני יושע, פשוט הפכת את היוצרות, לא השתמשת בנעליים כפי שהתבקשת לעשות.

מלמול את עצמו. הרב ביקש להתיר את גיורו של הנכרי החולה ללא עריכת ברית מילה, מאחר שסבר, כי כשם שנכרי נטול עורלה מתגייר בטבילה בלבד, כך גם נכרי שאי אפשר למולו מתגייר בטבילה בלבד.

השאלה נשלחה אל הגאון רבי יחיאל יעקב וינברג זצ"ל, בעל ה"שרידי אש" (שו"ת ח"ב סי' ס"ז, ס"ח), אשר הכריע, כי דווקא נכרי נטול עורלה רשאי להתגייר על ידי טבילה בלבד, אך נכרי ערל, אינו נפטר ממצוות המילה מפני אונס כל שהוא, תוך שהוא פורס את ראיותיו, כלהלן.

ראשית, עלינו להוכיח, כי נכרי שאנוס מלמול את עצמו, אינו יכול להתגייר על ידי טבילה בלבד. ובכן, הגמרא (כריתות ט/א) דנה, כיצד מתגיירים כיום נכרים ללא הבאת קורבן לבית המקדש, כפי שהיה נהוג בזמן שהבית עמד על תילו. לכאורה, כותב בעל ה"שרידי אש", שאלה זו אין לה כל בסיס, משום שניתן לומר שהגויים של ימינו המבקשים להתגייר, אנוסים הם, בשל העדרו של בית המקדש, ולפיכך, הם רשאים להתגייר גם ללא הבאת קורבן. הרי לנו, כי מקרה אונס אינו פוטר את המבקש להתגייר מן המוטל עליו, ולכן, נכרי ערל, אינו רשאי להתגייר ללא הסרת ערלתו, גם אם אנוס הוא.

מעתה, עלינו לדון בשאלה הבאה. עד כה, התייחסנו אל ערלת הנכרי כמחסום בלתי עביר בדרך אל היהדות. ערל - אינו יכול להיות יהודי. אולם, זאת מניין לנו. שמא, דווקא נכרי **שיכול** למול את עצמו, אינו רשאי להתגייר על ידי טבילה בלבד, אך נכרי שאינו יכול למול את עצמו, **כלל לא נצטווה** לעשות כן, וממילא עובדת ערלותו אינה מהווה עכבה בדרך אל היהדות. כלומר, עלינו להוכיח, כי מציאות העורלה יוצרת שם "ערל", ולא רק מי שהתחייב במצוות מילה ואינו מקיימה נחשב ערל.

נוכל לבדוק זאת, ממשיך ה"שרידי אש", על ידי בחינת המקרה הבא. כידוע, כהן ערל אינו רשאי לאכול תרומה (יבמות ע/א). אך מה דינו של כהן שלא נימול מחמת סכנה בריאותית. לכאורה, אם ערל הוא מי שנצטווה למול את עצמו ולא עשה כן, הרי כהן חולה זה אינו מצווה למול את עצמו, וממילא אינו נחשב "ערל". אך אם "ערל" הוא כל מי שערלתו לא הוסרה, גם כהן זה אינו רשאי לאכול תרומה.

בשאלה זו נחלקו רבותינו הראשונים. לדעת רש"י ובעלי התוספות (יבמות שם), הכהן הערל מחמת אונס אינו רשאי לאכול בתרומה. אולם, רבינו תם חולק וסובר, כי הוא רשאי גם רשאי לאכול בתרומה. יוצא, איפוא, לכאורה, כי לדעת רש"י ובעלי התוספות "ערל" הוא כל מי שערלתו לא הוסרה, ולפיכך, כהן ערל מחמת אונס אינו רשאי לאכול בתרומה, ובנידונינו, גוי שאינו יכול למול את עצמו מחמת מחלה, אינו רשאי להתגייר, שהרי סוף סוף "ערל" הוא. ואילו לדעת רבינו תם, "ערל" הוא כל מי שהצטווה להסיר את ערלתו ולא עשה כן, ואילו מי שאנוס ואינו יכול להסיר את ערלתו, הרי מעולם לא נצטווה לעשות כן, ולפיכך, הכהן הערל רשאי לאכול בתרומה, ולכאורה, גם גוי שאינו יכול למול את עצמו מחמת סכנה, אינו נחשב כ"ערל" שהרי בוודאי לא הצטווה לסכן את עצמו.

האמנם כן, לדעת רבינו תם, נכרי חולה רשאי להתגייר על ידי טבילה בלבד? למקרא פסק ההלכה הבא של רבינו תם, ייסתר בניין נאה זה באחת. רבינו תם (הובא בטור י"ד סי' רס"ח), מחמיר אף יותר מן ההלכה הנהוגה וקובע, כי גם נכרי נטול עורלה, אינו רשאי להתגייר על ידי טבילה בלבד! ברור, איפוא, כי לדעתו, נכרי ערל וחולה, אינו רשאי להתגייר על ידי טבילה בלבד. כיצד אם כן, פוסק הוא הלכות הסותרות זו את זו: כהן ערל מחמת מחלה, **רשאי** לאכול בתרומה, אך נכרי ערל מחמת מחלה, אינו רשאי להתגייר ולא זו בלבד, אלא אף נכרי **נטול** עורלה **אינו רשאי** להתגייר?

בסופו של משא ומתן הלכתי ענף, מגיע הגאון בעל ה"שרידי אש" זצ"ל למסקנה הבאה - קיים הבדל יסודי בין יהודי לנכרי. עם ישראל זכה להכנס בברית עם הקב"ה, אך הגויים, דחו מעליהם את תורת ה'. מיני אדם, כל הנכרים "ערלים" הם מן הברית שנכרתה בינינו לבין הקב"ה. לפיכך, נכרי המבקש להסתופף בחצרות ה', צריך למול את עצמו בפועל, כדי לכרות ברית עם הקב"ה. אם אינו עושה כן, תהא הסיבה אשר תהא, אין לו כל אפשרות לקשור את גורלו עם העם היהודי. לעומת זאת, יהודי אשר לא נימול מחמת מחלה, אינו נחשב כ"ערל", שהרי ברית כרותה בינו לבין הקב"ה מיני אדם הברית אשר כרת ה' עם אבותינו. רק זה, אשר אינו מל את עצמו במזיד, נחשב "ערל" על שאינו מקיים את מצוות ברית מילה (יסוד הדברים בתוס' ישנים ובמאירי יבמות מו/ב).

★ ★ ★

סיפורו של ר' יושע הסתיים בכי טוב. כשור המכאובים, הוא לבש את מנעליו כהוגן, והמעשייה הזו שימשה עבורו כפתח במפגשי הכרות ראשונה. **זה** עלול להיות עצוב בהרבה, כאשר מדובר על דברים חשובים יותר מנעליים.

בהר סיני זכינו לקבל ספר הוראות מפורט ביותר להנהגת חייו של היהודי. לשם כך קיבלנו כלים ואמצעים, כדי לקיים את רצונו יתברך. אשריו של היהודי הזוכה לנצל כיאה וכיאות את הכלים שניתנו לו.

בספרי (דברים) כתוב: "ובחרת בחיים. משל לאחד שהיה יושב על פרשת דרכים והיו לפניו שני שבילים אחד שתחילתו מישור וסופו קוצים ואחד שתחילתו קוצים וסופו מישור והיה מודיע את העוברים ואת השבים ואומר להם אתם רואים את שביל זה, שתחילתו מישור? כשתים ושלש פסיעות אתם מהלכים במישור וסופו לצאת לקוצים! ואתם רואים את שביל זה, שתחילתו קוצים? כשתים ושלש פסיעות אתם מהלכים בקוצים וסופו לצאת למישור".

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או עבודה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק.
פסק: 03-575333-93 דוא"ר: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף נט/א צא והכרז על בניהם שהם ממזרים

"שטויות שטויות"

במשך תקופה ארוכה נדד רבי אריה ליב, בעל ה"שאגת אריה" מעיר לעיר. פעם אחת נדדמן לסעודת חתונה, שם ישב בין העניים ואכל. באותה שעה דרש בהלכה רב העיר, הגאון רבי חיים הכהן רפאפורט. לא נראו הדברים לרבי אריה ליב ומלמל לעצמו: "שטויות, שטויות".

סח השמש לרב על העני היושב ואוכל, ותוך כדי כך מציין כי דברי הרב הינם 'שטויות' - והרב אמר בקול: "מדחציף כולי האי שמע מינה ממזר הוא". בעל ה"שאגת אריה" שמע את תשובת הרב והגיב מיניה וביה: "ממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ..."

נוכח הרב, כי יש לו עסק עם בר אוריין, קראו אליו ושאלו לפשר דבריו. בעל ה"שאגת אריה" הוכיח לו כי דבריו נסתרים מגמרא מפורשת, ומתוך משא ומתן וריחתא דאורייתא התברר לרב העיר, כי העני לבוש הבלאות הוא בעל ה"שאגת אריה" ולא אחר. קראו הרב לביתו, האכילו והשקוהו, ואף הלבישו כראוי לו ("מורשת אבות").

צעילוי נשמת

הר"ר **אהרן פרנץ** ז"ל

ב"ר יוסף זאב ז"ל נלב"ע בעש"ק ז' בתשרי תש"ס

ופדופ' **מנחם צבי קדרי** ז"ל

ב"ר יהושע ז"ל נלב"ע י"ז באב תשע"א

תנצב"ה

הונצחו ע"י ד"ר יוסף ו"ר מיכל פרנץ ומשפ' שיחיו

לעילוי נשמת

הרב **אריה לייב פלטובסקי** ז"ל

בן הרב בנימין ז"ל נלב"ע כ"א מנחם אב תשע"ג

תנצב"ה

נר ה'
נשמת
אדם

